

Nr 264

Av herr Andersson, Torsten, om tillbyggnad av Göteborgs universitetsbibliotek.

(Lika lydande med motion nr 347 i Andra kammaren)

I samband med efterkrigstidens omfattande upprustning av landets universitet och högskolor har gång efter annan eftertryckligt framhållits den stora vikten av goda biblioteksresurser såsom en oundgänglig betingelse för den vid dessa läroanstalter bedrivna forskningen och undervisningen. 1963 års universitets- och högskolekommitté (U 63) ägnade mycken uppmärksamhet åt biblioteksorganisationen och dess utbyggnad. Universitetskanslersämbetet gjorde också i sina petita för budgetåret 1967/68 (Högre utbildning och forskning . . . Sthlm 1966, s. 93) följande kategoriska uttalande: »En väl utrustad och effektiv biblioteksorganisation är enligt UKÄ en av de viktigaste förutsättningarna för en modern akademisk läroanstalts arbete.»

Mot bakgrunden härav ter det sig synnerligen anmärkningsvärt att ett av landets universitetsbibliotek, nämligen det centrala universitetsbiblioteket vid Göteborgs universitet, trots biblioteksledningens år efter år upprepade framställningar nu befinner sig i en så krisartad localsituation att bibliotekets verksamhet redan allvarligt försvåras och snart successivt omöjliggöres, med katastrofala följder för forskningen och undervisningen vid Göteborgs universitet, främst dess humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteter.

Den vid Renströmsplatsen belägna byggnaden för det centrala universitetsbiblioteket — rymmande universitetsbibliotekets centrala administration jämte samlingarna av svenskt tryck och utländsk litteratur, särskilt inom humaniora och samhällsvetenskaperna — färdigställdes på försommaren 1954. Byggnaden uppfördes av Göteborgs stad som t. o. m. år 1960 var huvudman för biblioteket, vilket ända fram till förstatligandet år 1961 också bar namnet Göteborgs stadsbibliotek. Redan från början visade sig utrymmena i den nya biblioteksbyggnaden så knappt tilltagna, att två våningar i den gamla biblioteksbyggnaden vid Haga kyrkoplan måste behållas som depåmagasin för mindre frekvent tryck, bl. a. flertalet dagstidningar. Att de nya biblioteksutrymmena blev otillräckligt dimensionerade berodde väsentligen på att planerings- och projekteringsarbetena hade pågått mycket länge innan erforderliga anslag (bl. a. statsbidrag) och byggnadstillstånd kunde utverkas. Huvudritningarna fastställdes sålunda redan i slutet av år 1940, men byggnadstillstånd beviljades först hösten 1951 och då endast

under förutsättning att byggnadsarbetet påbörjades praktiskt taget omedelbart; någon egentlig revision av föreliggande huvudritningar kunde därför inte medhinnas.

Under de 26 år som förflutit efter fastställandet av huvudritningarna och därmed av byggnadens dimensioner har betingelserna för bibliotekets verksamhet högst avsevärt förändrats.

Biblioteksbesökare — läsplatser

Höstterminen 1940, då biblioteksbyggnadens huvudritningar fastställdes, hade Göteborgs högskola, för vilken dåvarande Göteborgs stadsbibliotek tjänstgjorde som centralt forsknings- och studiebibliotek, sammanlagt 41 undervisande lärare (därav 18 professorer och 15 docenter), medan antalet inskrivna studenter utgjorde 447.

Höstterminen 1966 hade Göteborgs universitets humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteter, som gemensamt är den närmaste motsvarigheten till den förutvarande högskolan, inalles 218 lärare (därav 28 professorer, 45 docenter och 18 universitetslektorer) och inte mindre än 9 537 registrerade studenter (oktober 1966).

Det centrala universitetsbiblioteket begagnas i avsevärd omfattning även av lärare och studerande vid andra högre läroanstalter i Göteborg, även dessa stadda i stark expansion.

Läsutrymmena är emellertid fortfarande enbart de som angavs på huvudritningarna av år 1940. Den allmänna läsesalen rymmer sålunda endast 89 läsplatser, vartill kommer 12 läsplatser i ett närmagasin. Forskarrummen har inalles 27 läsplatser. Att dessa läsutrymmen numera är minst sagt otillräckliga behöver knappast påpekas.

Bokbestånd — magasinsutrymmen

Bokbeståndet omfattade hösten 1940 ca 15 300 hyllmeter. Den årliga tillväxten utgjorde vid den tiden genomsnittligt ca 375 hyllmeter. Numera utgör den årliga tillväxten i medeltal drygt 700 hyllmeter. Bokbeståndet uppgår nu totalt till ca 27 900 hyllmeter.

Magasinsutrymmena i byggnaden vid Renströmsplatsen omfattar sammanlagt ca 36 800 hyllmeter. Av det tillgängliga hyllutrymmet kan enligt gängse normer högst 80 %, d. v. s. 29 400 hyllmeter, beläggas, därest biblioteket över huvud taget skall vara funktionsdugligt. Det utrymme som står till buds för fortsatt accession inskränker sig därmed till 1 500 hyllmeter. Med en årlig litteraturtillväxt av drygt 700 hyllmeter förslår detta utrymme endast under ca två år.

Personal — tjänstelokaler

De ändrade betingelserna för bibliotekets verksamhet har nödvändiggjort en avsevärd utökning av bibliotekspersonalen. Antalet anställda vid

biblioteket uppgick hösten 1940 till 27. Budgetåret 1966/67 är antalet anställda med tjänstgöring i biblioteksbyggnaden vid Renströmsplatsen sammanlagt 68, vartill kommer 8 statliga arkivarbetare.

Behovet av väsentligt utökade tjänstelokaler är följaktligen trängande. Bristen på ändamålsenliga tjänstelokaler besvärar inte minst de alltmera betydelsefulla tekniska verksamhetsgrenarna: film- och ljudarkiven, fotoateljén och reproduktionsdetaljen samt bokbinderiet.

Vidtagna rationaliseringsåtgärder

För att såvitt möjligt begränsa universitetsbibliotekets utrymmesbehov har alla tänkbara rationaliseringsåtgärder vidtagits. Boksamlingarna är sålunda nu uppställda enligt den numeriska principen, vilket innebär maximalt utnyttjande av tillgängliga magasin, vilkas konstruktion inte medger s. k. kompakt hyllinredning. Mindre frekvent material har såvitt möjligt placerats i depåmagasin inom den s. k. gamla biblioteksbyggnaden.

Ett intimt samarbete har etablerats med övriga statliga biblioteksenheter i Göteborg, och ett särskilt samarbetsorgan för universitets- och högskolebiblioteken i Göteborg har upprättats. Detta organ ägnar sig särskilt åt en intressefördelning vid litteraturanskaffningen, varigenom onödiga dubbelförvärv kan undvikas och befintlig speciallitteratur kan placeras där den mest blir utnyttjad.

Även mellan universitetsbiblioteket och folkbibliotekssystemet på orten har ett mycket nära samarbete utvecklats. Detta samarbete tar framför allt sikte på att utnyttja folkbibliotekens utlånings- och läsplatsresurser för tillhandahållande av universitetsbiblioteket tillhörig litteratur åt forskare och studerande, som är bosatta i stadens ytterområden. Detta innebär i viss mån en avlastning av universitetsbibliotekets lokaliteter. Samarbetet väntas kunna utvecklas till ännu större effektivitet, sedan även de större folkbiblioteksenheterna utrustas med telex-anläggningar.

Utredningar angående lokalbehoven

Universitetsbibliotekets behov av ökade utrymmen upptogs 1963 till grundlig behandling inom programkommittén för Göteborgs humanistiska fakultet, varvid överbibliotekarien i samarbete med Ragndal Tuvert arkitektkontor framlade ett program med tillhörande utredningsskisser för en utvidgning av biblioteksbyggnaden. Programkommittén fann emellertid den programmerade utbyggnaden alltför kostsam. Efter ändrade direktiv inkom arkitektfirman i början av december 1963 med utredningsskisser jämte promemoria för en första, mera begränsad utbyggnad av bibliotekshuset. Denna begränsade utbyggnad »motsvarande 1970 års behov» godtogs i princip av programkommittén. Något praktiskt resultat gav inte kommitténs handläggning av bibliotekets bygnadsfråga.

Under åren 1965 och 1966 har universitetsbibliotekets lokalbehov vid

upprepade tillfällen varit föremål för diskussion i LUP-kommittén för Göteborg, varvid dock huvudsakligen magasinsutrymmena ägnats uppmärksamhet.

Överbibliotekarien har på vederbörande myndigheters uppdrag verkställt flera utredningar avsedda att klarlägga det centrala universitetsbibliotekets lokalbehov. Han har även undersökt möjligheterna att utnyttja eventuella »överskottsutrymmen» inom de övriga biblioteksenheterna för universitets- och högskoleändamål i Göteborg, dock med negativt resultat.

Uppenbarligen är det ytterst angeläget att en tillbyggnad av det centrala universitetsbiblioteket vid Göteborgs universitet snarast möjligt kommer till stånd. Ytterligare dröjsmål med denna tillbyggnad skulle nämligen otvivelaktigt inom kort omöjliggöra all litteraturservice åt de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna. Just för dessa fakulteter, som inte baserar sin verksamhet på laboratorier, spelar universitetsbiblioteket en alldeles utomordentligt viktig roll.

Statsmakternas stora satsning på forskningen och undervisningen vid Göteborgs universitet får inte rimligtvis äventyras genom att universitetsbibliotekets lokalbrist omöjliggör ett rationellt utnyttjande av de förefintliga litteratursamlingarna. Universitetsbiblioteket synes redan stå inför en praktiskt taget oundviklig katastrofsituation.

Arbetet med programmering och projektering av en erforderlig tillbyggnad av Göteborgs universitetsbibliotek hör därför upptagas med största skyndsamhet.

Under återopande av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamma åtgärder för en tillbyggnad av Göteborgs universitetsbibliotek.

Stockholm den 25 januari 1967

Torsten Andersson (cp)